

A. ESSAY

OPPGAVE 2) SAMORDNENDE PROSESER

Samtidsstudier dokumenterer at folk reiser lengre og oftere utenfor landets grenser, at flere og flere studenter drar på utveksling og at normer og tradisjoner er i ferd med å skifte former. Den engelske samfunnsvitener Antony Giddens peker på at utviklingen, som følge av økt globalisering, påvirker hvert individ gjennom hvordan familiemonstre, tradisjoner, grad av risiko og demokratisert utvikles og endres. Hva er det så som knytter alle individer sammen? Hva er det som skaper og opprettholder et ~~samfunn~~ samfunn?

Det finnes ikke ett entydig svar på slike spørsmål, men flere samfunnsforskere (bla statsvitene, antropologer og sosiologer) mener om at det finnes noen grunnleggende prosesser som knytter mennesker sammen i et samfunn. Utallige kontrakter, relasjoner, henvendelser og handlinger danner et nettverk mellom mennesker, og vi kaller dem for samordnende prosesser.

Vi skal i denne oppgaven se nærmere på tre hovedtyper av slike prosesser, og drøfte deres nytte og begrensninger i forståelsen av samfunnet.

Først Den første hovedtypen av samordnende prosesser som vi skal se på er bytte. Et bytte skjer på bakgrunn av at person A har noe som person B ønsker men ikke har tilgang til, mens person B har noe person A ønsker men ikke har tilgang til. Det kan skje bytter av både

Emnekode : EX 104

Kandidatnr. : 1315

Dato : 12.05.09

Ark nr. : 2 av 14

materialistiske og ikke-materialistiske ting. Tidligere har en for eksempel byttet melk mot tøystykker, korn mot egg osv. I dag brukes penger som et universelt byttemiddel og har gjort at vi har konvertible markeder. Det vil si at penger som brukes på biomarkedet også kan brukes til å kjøpe mat og klær.

Et bytte kjenneetegnes av at det oppstår en forpliktelse til å gi noe tilbake. Hvis naboen min mater katten mens jeg er på ferie i en uke kjøper jeg kanskje med en souvenir eller kan forvente at hun ber meg om en tjeneste senere. Innenfor bytte-teori ser man at bytte blir en samordnende prosess, fordi all samhandling har utgangspunkt i bytte. I dette perspektivet kan vi forklare at jeg arbeider fordi jeg bytter min fritid mot en god timelønn. Jeg bruker tre år av mitt liv til å studere i bytte mot å få en bedre jobb med høyere lønn som jeg ikke ville fått uten de studiene. Når vi avgir vår stemme ved stortingsvalg, forventer vi å få noe igjen av politikerne. Teorien påpeker at bytter alltid er motfjert av en viss nytte. Dette kan vi se i eksemplene overfor. Vi samhandler fordi vi forventer å få noe igjen, en nytte som vi ikke hadde fått uten byttet.

En teori om hva som holder samfunnet sammen er altså at de byttene som gjøres. Men er det alltid slik at byttet er en korrelert avbildning av den nytten individet får? Kan det å betale skatt sees på som et bytte når dette er pålagt alle samfunnsborgere?

Emnekode : EK 104
Kandidatnr. : 1315
Dato : 12.05.09
Ark nr. : 3 av 14

Får skattebefalene da nytte av det som skattepengene brukes til? Bidrar skattepengene til et velferd for alle? Poenget er å få frem synspunkt som sier at ikke all samhandling kan legitimeres som bytte. Det er litt å se at mange relasjoner og prosesser mellom mennesker kan forstås som bytter, spesielt i økonomiske sammenhenger (slik som ved handelsavtaler). Men hvordan skal vi se på bytter som ikke kan måles i penger, slik som vennskap- og familierelasjoner? Hvordan hva med de som skifter arbeidsplass på grunn av dårlig arbeidsmiljø til tross for at lønnen er lavere?

Er det mulig å forstå samfunnet som et resultat av x antall bytterelasjoner? Det er dessuten mange som står i asymmetriske bytterelasjoner hvor utnyttelse og utpressing lett kan forekomme. Perspektivet på makro og sosiale relasjoner skal vi diskutere senere i oppgaven. Vi ser at bytte som en samordnende prosess kan hjelpe oss langt på vei å forstå hvordan deler av et samfunn fungerer, men den fanger ikke alle perspektiv tilfredsstillende.

Den andre hovedtypen av samordnende prosesser er kommunikasjon. Når vi snakker om kommunikasjon i teoretisk forstand, innebærer det en sender, et budskap og en mottaker. Selv om språket her er essensielt for å kunne oppnå en felles forståelse, er det viktig å vite at også non-verbal kommunikasjon har stor betydning. Kommunikasjon betyr å

Emnekode : EX104
Kandidatnr. : 1315
Dato : 12.05.09
Ark nr. : 4 av 14

gjøre felles", og vi mener her at språklige utleveringer kan ses på som en samordnende prosess. Jürgen Habermas ~~er~~ har vært spesielt interessert i denne teorien, og har utviklet begrepet "kommunikativ handling". Her er grunn tanken at man gjennom diskusjon og diskurs kommer frem til situasjonsdefinisjoner som alle er enige om. Gjennom språklig interaksjon kommer man frem til konsensus i språket som videre fører til handling. Det er altså denne enigheten blant individene som ligger til grunnlag for handling.

Vi kan altså bruke kommunikasjon som hjelpemiddel til å forstå hvordan et samfunn fungerer ved å se på hvordan folk henvender seg (evt. ikke henvender seg) til hverandre. Utviklebudskap som sendes kan speile samfunnet ved et samfunn.

Habermas' teori om kommunikativ handling er i høy grad normativ, et ideal som sier noe om hvordan kommunikasjon kan fungere som en samordnende prosess. For at alle skal få si sin mening, og for at alle skal bli enige om ulike situasjonsdefinisjoner kreves det umiddelbart enorme ressurser. Vi ser at Habermas' teori har store sikkerhetsfelle til tanken om et vel fungerende demokrati; at alle innbyggere skal få si sin mening og at det styres etter deres ønsker og behov. Er det mulig å basere et samfunn, eller til og med en nasjon på kommunikativ handling? Vi ser at kommunikasjon som eneste rimliggjende prosess blir vanskelig.

Denne kolonne er
forbeholdt sensor.

Den neste hovedtypen vi skal ta for oss er makt og autoritet. Vi ser her på makt i den forstand at person A har tilgang til x som person B står i et avhengighetsforhold til, og kan bruke dette som middel til å få person B til å gjøre ting han ellers ikke ville gjort. Autoritet har med tillit å gjøre, og er altså noe en tillegger noen. For eksempel kan en leder ha autoritet fordi medarbeiderne har tillit til hans lederstil og personlighet. Vi ser at både makt og autoritet kun er mulig hvis det er responsiv. Det forutsetter at noen har kontroll over noe som ikke andre har, og vi har derfor et asymmetrisk forhold mellom to parter. For eksempel kan arbeidsgivere ha en slags makt ~~si~~ fordi de sitter på lønnsposene. Ser vi eksempelvis på presidenten i USA, Obama, har han både makt og autoritet. Dette er noe han har opparbeidet seg over en viss tid. Måten han har samlet landets innbyggere rundt felles mål og innbyggere viser hvor relevant makt og autoritet virker som samordnende prosess.

Et annet eksempel på dette er ~~warden~~ direktøren i Norges Bank, Svein Gjedrem, har makt til å sette opp/ned renten som igjen påvirker folks hverdagsliv.

Hvis vi tenker oss at det er alle de enkelte relasjonene mellom mennesker som utgjør og holder et samfunn ~~stammen~~ sammen,

Denne kolonne er
forbeholdt sensor.

er det realistisk å tro at alle disse oppstår på grunnlag av asymmetri? Her er det ingen rom for vennskap og sosiale relasjoner som bygger på likeverdige prinsipper, og det kan derfor være forklaring å mene at et samfunn holdes oppe kun av relasjoner preget av makt og autoritet. Et annet eksempel kan være at ulite nettsted, på tross av statsmakt og universelle lover, kan utvile og veltelegge ulite verdier. Noen samfunn kan være preget av altruisme mens andre kan veltelegge konkurranse og egoisme.

Den siste hovedtypen av samarbeidende prosesser er omsorg. Omsorg kan defineres som følelsesmessige reaksjoner, og er noe en gir til andre uten å forvente å få noe tilbake. Det er vel dokumentert at kvaliteten på omsorgen som blir gitt i løpet av de første leveår er av avgjørende betydning for individets oppvekst og utvikling. Grunnen til at vi kan bruke omsorg som en samarbeidende prosess er at den finnes i de fleste individ-individ-relasjoner, men også på nasjonalt nivå hvor omsorg er institusjonalisert i form av sykehus, aldershjem, hjemmehjelp, barnehager osv. Omsorg er på en måte blitt profesjonalisert hvor noen får betalt for å yte omsorg for andre. Gjeldende trygdeordninger og ulike støtteordninger som skal sikre et visst velferdsnivå, kan også ses på som en type omsorg. Men i likhet med de andre

Denne kolonne er
forbeholdt sensor.

typene samholdende prosesser, vil det bli for snevert å si at samfunnet er samordnet av omsorg alene. Også i omsorgsrelasjoner kan det være asymmetriske forhold, hvor bytte, makt og autoritet kan utspille seg. Er det slik at alle partiklerne på storminget er det fordi de har omsorg for sine medmennesker? Er det mulig å tenke at noen har personlige intensjoner som ikke kommer samfunnet til gode? Eller hva med Svein Gjedrem, setter han ned renten fordi han har omsorg for samfunnets innbyggere?

Vi har nå sett at mennesker samhandler av ulike grunner og motiver, og det er tydelig vanskelig å konstatere at et samfunn samordnes ved hjelp av én prosess alene. Vi kan ta for oss et enkelt eksempel for å illustrere dette. La oss tenke oss at jeg skal hente en pakke på postkontoret. I forhold til pers byttekon, skal jeg hente denne som et bytte mot noe annet for et sempel kan det behde jeg må betale frakt og betaling til innholdets produsent. I dette tilfellet har personen i stranken makt til å beholde pakken helt til jeg betaler. Betaler jeg ikke, har personen rett til å ~~beholde~~ nekte meg pakken. I forhold til teorien om at kommunikasjon er den prosessen som skaper samhandling, vil det bli tydelig da jeg må fortelle, kommunisere og snakke med personen

Denne kolonne er
 forbeholdt sensor.

bak disken. Et ~~gø~~ pakk er budlogs-
 gave eller bare en oppmerksomhet
 fra noen venner av meg i utlandet, er
 dette et tegn på at omsorg er en
 samordnende faktor. Et eksempel er
 simpelt, men illustrerer likevel hvor
 innflyt og komplekst det er å forklare
 hvordan et samfunn fungerer ved hjelp
 av én eller noen få samordnende
 prosesser.

Poenget i denne oppgaven er å vise
 at slike prosesser utbet inn i hverandre,
 og kan brukes som hjelpemidler til å forstå
 sider ved samfunnet vårt. Det er viktig
 å være klar over at slike prosesser er
 begrensende, forklarende og utfyllende på
 samme tid. I seg selv er samordnende
 prosesser uavhengige av samfunnets
 utvikling. Om relasjoner mellom mennesker
 fører til større demokratisk utvidelse
 eller om det ligger personlige og selviske
 motiver bak som ikke fører til samlet
 større nytte, så vil det alltid ~~verte~~^{legge} noen
 samordnende prosesser til grunn. Ettersom
 det er de samordnende prosessene som
 legger grunnlaget for samfunnets basis-
 institusjoner påpeker Giddens at dagens
 utfordring er å skape bedre samsvar mellom
 institusjonene i samfunnet og innbyggernes
 behov, og samfunnets behov. Her kan
 vi for eksempel se på den nye NAV-reformen
 som eksempel. Samsvarer dens funksjon

Denne kolonne er
forbeholdt sensor.

med individenes og samfunnets behov?
Det er nettopp slike spørsmål og problemstillinger som er samfunnsvitenskapens anliggende. Samfunnsvitene søker å få frem veldokumentert, nøytral og sannferdig kunnskap om hvordan saker av vårt samfunn fungerer. Ved å ha en bedre forståelse av dette, kan vi bruke kunnskapen til å forbedre og utvikle samfunnets samordnede prosesser slik at disse totalt sett gir en økt nytte for den enkelte innbygger.

Denne kolonne er
forbeholdt sensor.

B. KORTE SVAR

- 1) Opplysningstiden var preget av en bred intellektuell strømning, hvor man etter naturvitenskapelige tenkemåter ble inspirert til å forske på samfunnet. Flere tenkere, som i dag betegnes som de første samfunnsvitene, var spesielt opptatt av å studere og forklare overgangen fra et tradisjonelt til et moderne samfunn. En betydningsfull tenker, Durkheim, så på det tradisjonelle samfunnet som et sted hvor nære og tette relasjoner sto sentralt. Man hadde noen mer eller mindre faste relasjoner, og Durkheim kaller dette for "mekanisk solidaritet". Når samfunnsendringene skal forklares, mener han at disse relasjonene ender seg. Ettersom arbeidsdelingen blir mer spesialisert og oppdelt, får folk mer "flyktige" relasjoner til hverandre. Durkheim kaller dette for organisk solidaritet, og mener den kjennetegnes av at alle står i et avhengighetsforhold til alle. For det moderne samfunnet, for Durkheim, består av flere posisjoner, roller og deloppgaver ved et slikt differensiert samfunn får vi en annen type relasjoner som en konsekvens av samfunnsendringen.

Denne kolonne er
forbeholdt sensor.

2) I Samfunnsvitenskap søker man å forstå mennesket, det menneskeskapte og relasjonene mellom menneskene. Forstå i det hele tatt å kunne forstå slike komplekse prosesser, tar vi i bruk noen hjelpemidler. Teorier, modeller og prinsipper er eksempler på slike hjelpemidler. En modell i samfunnsvitenskapen sier noe om virkeligheten, og har som hensikt å illustrere noen deler av et samfunnsmessig fenomen. Generelt sett kan man si at man med utgangspunkt i empiriske studier har en oppfatning av hvordan et samfunnsmessig fenomen utspiller seg, og videre bruker man denne oppfatningen til å forklare deler av fenomenet. Det er svært viktig å være seg bevisst at slike modeller kun er en forenkling av virkeligheten, og kan på langt nær fange alle sider av fenomenet. Et eksempel på modeller fra samfunnsvitenskapen er "menneskemodeller". Slike modeller er en oppfatning av menneskets natur som en bruker til å forklare handling. Slik ser vi at vi kan anvende modellen til som hjelpemiddel for bedre å kunne forstå mennesket, det menneskeskapte og relasjonene mellom menneskene.

det om å forstå intensjonen og meningen ved hendelsen, og hva dette førte til. I forhold til etsempellet ovenfor kan vi forklare at bilen trillet ned bakken fordi ~~fører~~^{føreren} med vilje lot være å bruke håndbrekket slik at bilen trillet ned og fikk større skader. Det var førerens intensjon at bilen skulle få skader som en slags hevn etter en krangel med bilieren.

Det som er felles for disse forklaringstypene er at alle hendelser har en empirisk side. Forstøtten vil derfor alltid ha begrepsset kunnskap og ønsker til å se alle sidene ved fenomenet som skal forklares.

6) Formålet med all vitenskaplig forskning er å komme frem til ny, vel dokumentert og nyttig kunnskap. Vi kan dele forskning inn i tre hovedtyper:

- Grunnforskning. Her vet man ikke på forhånd hva forskningen vil resultere i eller om vi i det hele tatt vil få noen nytte av prosjektet og dets resultater.

- Anvendt forskning. Dette er forskning som blir brukt til å utvikle og forbedre det aktuelle fagfeltet. I forhold til grunnforskning har vi her mer konkrete oppfatninger av hvilken nytte forskningen vil medbringe.

- Oppdragsforskning. Innen denne typen forskning vil noen forskere få i oppdrag å forske på et spesifikt fenomen eller område. Det kan være at det offentlige gir noen forskere i oppdrag om å finne mer ut om folkes levekår i et gitt område, eller å finne ut hvilken effekt NAV-reformen har fått i et det gamle systemet. I oppdragsforskning er det oppdragsgiveren som også står for å finansiere prosjektet.